

صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها

سیدحسین دشتی^۱؛ فرهاد رهبر^۲؛ نبی‌اله دهقان^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۱/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۳/۱۲

چکیده

با عنایت به بخشی از بند ۱۶ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مبنی بر صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، پژوهش حاضر درصدد است به‌منظور امکان‌نظارت مفید و موثر و تخصیص بهینه منابع و مصارف کشور، ترتیبات، تمهیدات و تدابیر لازم برای این منظور را تدوین نماید. روش پژوهش از نوع توصیفی - پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه و مصاحبه باز می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها توسط نرم‌افزارهای اس.پی.اس.اس و اسمارت.پلاس در دو مرحله برازش مدل اندازه‌گیری و برازش مدل ساختاری صورت گرفت که ضمن احصاء مولفه‌های تحول اساسی در ساختارها (واگذاری بنگاه‌های دولتی، واگذاری طرح‌های عمرانی و واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش‌های غیردولتی) فرضیه‌های تحقیق نیز مورد تأیید قرار گرفتند. با عنایت به نتایج پژوهش حاضر می‌توان بیان نمود که بین صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور و تحول اساسی در ساختارها (واگذاری بنگاه‌های دولتی، واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی و واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش‌های غیردولتی) ارتباط وجود دارد.

واژگان کلیدی: واگذاری، بنگاه‌های دولتی، طرح‌های عمرانی، صرفه‌جویی.

۱- دانش‌آموخته دکترای مدیریت راهبردی دانش دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی و نویسنده

مسئول (رایانامه: hdashti1@yahoo.com)

۲- استاد دانشگاه تهران

۳- دانشیار دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مقدمه

سیاست‌های اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) برای ارائه الگویی از نظام اقتصاد اسلامی با هدف پویایی و بالندگی نظام اقتصادی کشور ارائه گردید. به‌طور طبیعی، بسط، ثبات و توسعه مفاهیم نظری، علمی و کاربردی می‌تواند علاوه بر کمک به چنین الگویی، رهیافت مناسبی برای برون‌رفت از مشکلات اقتصادی و گشایش‌های متناسب با اقتضائات، توانمندی‌ها و ظرفیت‌های بی‌نظیر کشور ارائه دهد. بند ۱۶ این سیاست‌ها، صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی‌سازی اندازه دولت و حذف دستگاه‌های موازی و غیرضرور و هزینه‌های زاید را مورد توجه قرار داده است.

در موضوع اقتصاد مقاومتی، تعبیر متنوع و متفاوتی در ادبیات اقتصادی رایج شده است. تعبیری که معنای اصطلاحی (و نه لغوی) آن به اقتصاد مقاومتی نزدیک می‌نماید «فنریت اقتصادی» است که به توان سیاست ساخت یک اقتصاد برای بهبود (یا انطباق با) آثار شوک‌های برون‌زای مخرب اشاره دارد. این اصطلاح با تعریفی که از آن شده است، نزدیک‌ترین مفهوم به «اقتصاد مقاومتی» در ادبیات رایج جمهوری اسلامی ایران است (سیف، ۱۳۹۱). در این میان، اقتصاد مقاومتی، اقتصادی است مبتنی بر شایستگی‌ها، قابلیت‌ها و توانمندی‌های منابع انسانی، مالی، فناوری، تولیدی و فکری داخلی برای شتاب بخشیدن به استقلال اقتصادی کشور (حمیدی‌زاده، ۱۳۹۵).

نظریه ذاتی‌شدن خصیصه تحولی در جمیع ابعاد زندگی انسان که در پدیده‌هایی چون توسعه گسترده، سریع و روزافزون تکنولوژی و دگرگونی‌های لحظه‌به‌لحظه ناشی از آن در صنعت و اقتصاد جهانی نمود پیدا کرده است و رشد، گسترش دانش، انباشت، انفجار اطلاعات، ضرورت پالایش اطلاعات و توسل به تخصص‌های نوین را به دنبال دارد. اعتقاد به فرهنگ تحول و همگامی جوامع بشری با روند تحول ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است (ابیلی و موفقی، ۱۳۸۲).

به اعتقاد جان آر. گیببیز^۱ در کتاب «سیاست پست مدرنیته در دوران مدرنیته»، ساختار مطلوب دولت به‌صورت «دولت - ملت» تصور می‌شود، ولی در حال حاضر نظم سیاسی قدیمی که حول دولت شکل گرفته است، در حال ذوب شدن می‌باشد و نیز فرآیند بازسازی یا تغییر ساختار باعث شکل‌گیری انواع اقتدارهای سیاسی تداخل و به‌هم پیوسته شده است. دولت جدید، هم پاسخی به تغییرات جامعه پست‌مدرن و هم واکنشی به فرایندهای بیرونی جهانی‌شدن است (توازی‌زاده، ۱۳۸۵).

۱- John R. Gebbins

ساختار دولتی و عمومی جدید کشورها بایستی بر اساس ماهیت کالا و خدماتی که ارائه می‌دهند و جهت‌گیری به سمت کارآفرینی شکل پیدا کنند تا از کارآمدی و اثربخشی لازم برخوردار باشند (Kropp & Zolin, 2012). سیستم‌های فدرال (آمریکا) اغلب بیش از دو سطح حکومت را تشکیل می‌دهند. تغییرات کیفی، در سطح حکومت‌ها و یا شکل اداره آن‌ها نیست، بلکه به الزامات و ضرورت‌های منطقه‌ای و کشوری و امکان توزیع مجدد امکانات است (Kappeler, 2014). هر نوع اصلاح ساختاری باید مبتنی بر ابزارها و اهداف دولت الکترونیک باشد و عبور از دولت سنتی به دولت الکترونیک اساساً غیرقابل اجتناب است؛ در این صورت کاهش هزینه‌ها و ارائه خدمات با کیفیت بهتر به شهروندان امکان‌پذیر است. اصلاح ساختار دولت‌های محلی (آمریکا) به‌عنوان ارائه‌دهنده اصلی خدمات عمومی و رفاهی به‌عنوان یک ضرورت و اجتناب‌ناپذیر است (Henneberry & Goodchild, 1996). در انگلیس و سایر کشورهای عضو OECD^۱ یک حرکت کلی وجود دارد که درآمدهای دولت محلی را افزایش می‌دهد ولی مالیات‌های محلی و یا کمک‌های دولتی افزایش پیدا نمی‌کند (Davison & Wagner, 2005). وظایف حاکمیتی و رگولاتوری (تنظیم‌کنندگی) ایجاب می‌کند تا ساختارهای دولتی متناسب با این رویکرد بازسازی و اصلاح گردند (Lamphun & Wongsurawat, 2014). با عنایت به موارد فوق و در نظر گرفتن سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، پژوهش حاضر درصدد است تا الزامات و تمهیدات لازم به‌منظور صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تاکید بر تحول اساسی در ساختارها را بیان نماید.

مبانی نظری و پیشینه‌شناسی پژوهش

بر اساس اصل ۴۴ قانون اساسی که مهم‌ترین سند ملی و قانونی در این‌باره به‌شمار می‌آید، خصوصی‌سازی در ایران بیشتر اهداف شتاب‌بخشیدن به رشد اقتصاد، افزایش کارایی، افزایش رقابت‌پذیری، افزایش سهم بخش خصوصی و تعاونی در اقتصاد، منطقی کردن اندازه دولت، افزایش سطح عمومی اشتغال و گسترش مالکیت در سطح عموم مردم را به‌منظور تأمین عدالت اجتماعی دنبال می‌کند. رسیدن به این اهداف، مستلزم دستیابی به این بینش است که بهبود فضای کسب‌وکار پیش شرط است، زیرا بخش خصوصی تنها در شرایط حاکمیت نظام بازار افزایش کارایی را تضمین می‌کند. این در حالی است که در نتیجه رویکردهای پیشین دولت، همه بازارها در سطح

^۱ - Organisation for Economic Co-operation and Development

کلان از بازار کالاها و خدمات گرفته تا بازار کار، سرمایه، پول و ارز، کارایی و پویایی خود را در تخصیص بهینه منابع و امکانات در سیستم اقتصادی از دست داده‌اند. برای دستیابی به یک زمینه مطلوب در سطح کلان، اقتصاد ایران باید از مسیر آزادسازی اقتصادی، گسترش رقابت و تقویت مکانیسم قیمتی بازار عبور کند (خندان، ۱۳۹۴).

رویکرد کوچک‌سازی بدنه دولت و بهبود عملکرد فعالیت‌های اقتصادی از طریق ارتقای نقش بخش غیردولتی با انتقال مدیریت و مالکیت دارائی‌ها میسر می‌گردد و مفهوم خصوصی‌سازی را تشکیل می‌دهد. خصوصی‌سازی فرآیندی است که طی آن کارایی مکانیزم بازار، حیات دوباره پیدا می‌کند و عملکرد فعالیت اقتصادی دولت و بخش عمومی در محک آزمون قرار می‌گیرد. تداوم این فرآیند می‌تواند منجر به محدود شدن مالکیت یا مدیریت برخی از واحدهای اقتصادی تحت تملک دولت و واگذاری آن به مکانیزم بازار شود. معنای خصوصی‌سازی در مفهوم گسترده آن بسیار وسیع‌تر از واگذاری فعالیت‌ها و تصدی‌گری‌هایی که قبلاً به‌طور انحصاری در اختیار دولت و بخش عمومی بود دلالت می‌کند، به‌عبارت دیگر، معنای واژه خصوصی‌سازی در طیفی قرار دارد که هدف آن اجرای شیوه‌ها و سیاست‌هایی برای افزایش نقش نیروهای بازار آزاد در اقتصاد ملی کشورها از طریق ترتیبات مختلف می‌باشد. منطقی که فرآیند خصوصی‌سازی بر پایه آن استوار شده این است که انتقال تصدی‌ها و فعالیت‌ها در زمینه‌های تولید کالا و ارائه خدمات از بخش دولتی و عمومی به بخش خصوصی باعث افزایش کارایی عوامل تولید و تخصیص بهینه منابع که ناشی از گسترش رقابت و ایجاد شفافیت است، می‌شود. همچنین گسترش خصوصی‌سازی موجب گسترش مالکیت بخش خصوصی و در نتیجه مشارکت بیشتر شهروندان در اداره امور جامعه می‌گردد و منابع بخش خصوصی برای پیشرفت جامعه را در کنار منابع محدود دولت قرار می‌دهد (افشار و همکاران، ۱۳۹۲).

کشورهای درحال توسعه نه تنها با محدودیت‌های متنوعی در منابع روبرو هستند، بلکه اقتصاد دولتی آن‌ها از استفاده بهینه منابع نیز ممانعت به‌عمل می‌آورد. به بیان دیگر، اتلاف و کمبود منابع دو معضل بنگاه‌های دولتی در این کشورهاست و خصوصی‌سازی به‌عنوان یکی از بهترین روش‌های حل این دو معضل مطرح است. عموماً در کشورهای درحال توسعه، زمانی به خصوصی‌سازی پرداخته می‌شود که بنگاه‌های دولتی از فقدان رویه‌های نظارتی درونی و بیرونی مناسب رنج می‌برند. در چنین شرایطی، هرچند انتقال مالکیت موجب تقویت نظام راهبری بنگاه‌ها می‌شود، اما به‌تنهایی برای موفقیت فرآیند خصوصی‌سازی و حصول اهداف آن کافی نیست. در

حرکت به سمت خصوصی‌سازی برقراری توازن بین اهداف متفاوت، مطالعه و برنامه‌ریزی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. تدوین قوانین و مقررات مناسب به‌منظور حمایت از مصرف‌کننده در برابر قدرت انحصاری و ارتقای رقابت در بلندمدت، در ظهور مزایای خصوصی‌سازی نقش اساسی دارند. خصوصی‌سازی عمدتاً به سه روش الف) فروش دارائی‌ها، ب) انتشار سهام و ج) فروش اسناد سهام انجام می‌شود. در روش اول، دولت مالکیت خود در بنگاه‌های دولتی را به شرکت‌های خصوصی موجود و یا گروه کوچکی از سرمایه‌گذاران واگذار می‌نماید. این نوع فروش عموماً از طریق مزایده شکل می‌گیرد. در روش دوم، دولت سهام سرمایه بنگاه را از مجرای بازارهای سرمایه به سرمایه‌گذاران حقیقی و یا حقوقی واگذار می‌کند. روش سوم نیز مشابه روش دوم است و در آن، سهام سرمایه بنگاه‌های دولتی در قالب اسناد (برگه‌هایی که نشان‌دهنده ادعا نسبت به مالکیت بنگاه است) و در سطح وسیع بین شهروندان توزیع می‌شود. دولت‌ها در انتخاب روش خصوصی‌سازی عوامل زیادی از جمله ویژگی‌های بازار سرمایه و سرمایه‌گذاران بالقوه، ویژگی‌های نهادی بنگاه‌های درحال واگذاری و اهداف سیاسی را مدنظر قرار می‌دهند. خصوصی‌سازی، بستری مناسب برای بررسی اثرات نظام راهبری شرکتی بر عملکرد بنگاه‌های سابقاً دولتی فراهم می‌کند؛ زیرا تغییر ساختار مالکیت در درون آن قرار دارد. بازارهای سرمایه، بستر مناسبی را برای اجرای خط‌مشی‌های خصوصی‌سازی دولت‌ها فراهم می‌کنند. ورود به این بازارها موجب اصلاح سازوکارهای نظارتی بنگاه‌های دولتی می‌شود، که تقلیل برخی عوامل ناکارآمدی اقتصادی از قبیل تضاد نمایندگی و عدم‌تقارن اطلاعاتی را به دنبال دارد. چنانچه دولت‌ها با تدوین قوانین و مقررات جدید یا اصلاح قوانین و مقررات موجود از سرمایه‌گذاران حمایت کنند، بازارهای سرمایه با تخصیص بهینه منابع موجب رشد و شکوفایی اقتصادی می‌شوند (مجتهدزاده و اثنی‌عشری، ۱۳۹۱).

پیشینه‌شناسی پژوهش

اطلاع از تحقیقات پیشین زمینه مناسبی برای طراحی طرح تحقیق به‌شمار می‌آید، ضمن این‌که تصویری از مسیری که محقق می‌بایست طی نماید را به‌دست خواهد داد، لذا در ادامه به پژوهش‌های مرتبط با موضوع پژوهش حاضر اشاره می‌گردد:

طاهری‌فرد و همکاران (۱۳۹۲) در پروژه‌ای تحت‌عنوان «بررسی روند شاخص‌های تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی» انجام شده در دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، به این نتیجه رسیدند که صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول

اساسی در ساختارها، منطقی‌سازی اندازه دولت و حذف دستگاه‌های موازی و غیرضرور و هزینه‌های زائد مطابق با بند «۱۶» سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی است؛ اما وضعیت بودجه در سال‌های مورد مطالعه نشان می‌دهد، سهم پرداخت‌های هزینه‌ای (بودجه جاری) دولت به کل بودجه عمومی دولت در سال‌های ۱۳۸۳ الی ۱۳۹۱ بین ۱۷ درصد و ۸۱ درصد در نوسان بوده است. کمترین سهم مربوط به سال ۱۳۸۳ و بیشترین آن مربوط به سال ۱۳۹۱ بوده است. اما وضعیت این شاخص طی سالیان اخیر با رویکرد اقتصاد مقاومتی سازگاری ندارد. اعتبارات متفرقه، اعتباراتی هستند که دولت به انجام آن‌ها آگاهی دارد، اما به دلیل نامشخص بودن دستگاه‌های اجرایی هزینه‌کننده در قالب امور، فصول و برنامه، آرایش نمی‌یابد. بدیهی است هر چقدر میزان این اعتبارات نسبت به کل اعتبارات کمتر باشد، انضباط و شفافیت مالی دولت بیشتر خواهد بود.

عصاری‌آرانی و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی تحت‌عنوان «ارتباط اندازه دولت با توسعه انسانی (مقایسه کشورهای نفتی و کشورهای درحال توسعه غیرنفتی)» به این نتیجه رسیدند که دولت در کشورهای نفتی بزرگ‌تر از کشورهای غیرنفتی است ولی به دلایلی چون عملکرد نامطلوب، پایین بودن کیفیت کالاهای بخش عمومی و ... نتوانسته به‌صورت بهینه بر توسعه انسانی اثرگذار باشد و اثرگذاری دولت در کشورهای درحال توسعه بیشتر بوده است.

کميجانی و حق‌شناس (۱۳۹۳) در پژوهشی تحت‌عنوان «بررسی آثار اندازه دولت بر رشد اقتصادی در ایران» به این نتیجه رسیدند که بزرگ شدن دولت در دو دوره مذکور اثر مثبتی بر رشد اقتصادی ایران دارد، لیکن این تاثیرگذاری در دوره بلندمدت بیشتر است. بنابراین اندازه دولت همانند سرمایه انسانی ابزاری برای برنامه‌ریزی افزایش رشد اقتصادی در بلندمدت است. ضریب تصحیح خطای برآوردی نیز نشان می‌دهد، انحرافات و عدم تعادل‌ها در تولید سرانه اقتصاد ایران با سرعت کمی به سمت تعادل بلندمدت حرکت می‌کند.

دژپسند و بخارائی (۱۳۸۹) در پژوهشی تحت‌عنوان «اندازه دولت و رشد اقتصادی در ایران» با بهره‌گیری از روش رگرسیون آستانه‌ای اثر پنج معیار متفاوت شامل کل مخارج دولت بر GDP، مخارج سرمایه‌گذاری دولت بر GDP، مخارج مصرفی دولت بر GDP، مخارج تامین شده دولت از طریق نفت بر GDP و مخارج تامین شده دولت از طریق مالیات بر GDP را مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها در پژوهش به این نتیجه رسیدند که وجود اثر آستانه‌ای در تمام موارد به‌جز نسبت مالیات بر GDP تایید شده و در تمام موارد مشاهده می‌شود. با افزایش اندازه دولت تا نقطه آستانه، رشد اقتصادی افزایش می‌یابد و پس از آن، افزایش اندازه دولت، رشد اقتصادی را کاهش می‌دهد.

نتایج برآورد مدل نشان می‌دهد که وقتی اندازه دولت بین ۲۳ تا ۳۰ درصد است، مخارج دولت بیشترین تاثیر را بر رشد اقتصادی دارد.

خندان (۱۳۹۴) در پژوهشی تحت‌عنوان «خصوصی‌سازی، نگاهی تاریخی به تجربه ایران» به این نتیجه رسیده است که موفقیت خصوصی‌سازی با هدف افزایش کارایی بنگاه‌های واگذار شده، به دو موضوع بستگی دارد: نخست فراهم شدن الزامات خصوصی‌سازی و دوم انتخاب روش مناسب در واگذاری و چگونگی مصرف درآمدهای کسب شده از واگذاری. منظور از مورد نخست، مواردی چون فضای مناسب کسب‌وکار برای فعالیت بخش خصوصی، آزادسازی اقتصادی، آماده‌کردن جامعه به لحاظ سیاسی، اجتماعی و فرهنگی برای گذار، ایجاد نهادهای قانونی و مقررات لازم، آماده‌سازی شرکت‌های مشمول واگذاری و اتخاذ سیاست‌های مناسب برای تداوم فعالیت شرکت‌های واگذار شده است که صرف‌نظر از شرایط کشورها، باید پیش از واگذاری فراهم شده باشند. نکته دوم در موفقیت خصوصی‌سازی به انتخاب روش مناسب برمی‌گردد که این مهم نیز به نوبه خود به اوضاع اقتصادی، سیاسی اجتماعی کشورها، درجه توسعه‌یافتگی، بازار مالی و وجود نهادها و مقررات لازم بستگی دارد. کشورها بر اساس شرایط متفاوت می‌توانند از روش‌های گوناگون برای اجرای خصوصی‌سازی استفاده کنند. مروری تاریخی بر تجربه خصوصی‌سازی در ایران نشان می‌دهد که هیچ‌کدام از این دو مهم انجام نشده است. به بیان بهتر، خصوصی‌سازی در شرایطی آغاز شد که پیش‌نیازها و الزامات آن هنوز فراهم نشده بود و از آن بدتر در واگذاری‌ها از تجربه‌های شکست خورده دیگر کشورها و سیاست‌های نادرست استفاده شد.

پورامین‌زاد و جعفری (۱۳۸۷) در پژوهشی تحت‌عنوان «عوامل مؤثر بر هزینه‌های جاری دولت در استان‌های کشور» به این نتیجه رسیدند که تعداد دانش‌آموزان استان‌ها، نرخ تورم و تعداد کارکنان دولت بر مخارج جاری دولت در استان‌ها تأثیر داشته است. بنابراین نتیجه‌گیری شده است که به‌منظور تعدیل مخارج جاری دولت در استان‌ها، در شرایطی که امکان افزایش درآمدهای عادی دولت وجود ندارد، واگذاری فعالیت‌های دولتی به بخش خصوصی در امور مختلف از قبیل آموزش و پرورش می‌تواند مؤثر واقع شود.

ژیان‌باقری (۱۳۹۲) در پژوهشی تحت‌عنوان «درآمدها و هزینه‌های عمومی در حکمرانی خوب» به این نتیجه رسیده است که موبدان و بخردان برای مشورت و نظارت بر امور آبادسازی شهرها و قیصبات، احیا و حفظ سرسبزی و باروری زمین‌ها و فضاهای کشت‌وکار، تامین اجتماعی و

سرپرستی بینوایان و یتیمان و بیوه زنان، حمایت از محیط کسب‌وکار و پرداخت زیان ورشکسته‌گان و زیان‌دیده‌گان، تامین مواد غذایی و ارائه ابزار کشت‌وکار در مواقع خشک‌سالی و آفت‌زدگی‌ها و بلایای طبیعی، دایرسازی و تامین دبستان‌های آموزش سواد عمومی برای کودکان و ساخت‌وساز و نگهداری راه‌ها، پل‌ها، گذرگاه‌ها و معابر عمومی و شهری، صریح‌ترین و کلی‌ترین نظر فردوسی در گفتگوی نوشیروان و بزرگمهر است که توسعه اقتصادی و آبادانی را نتیجه مستقیم حکمرانی خوب می‌داند.

عربی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی تحت‌عنوان «مدل مفهومی اقتصاد مقاومتی با تاکید بر الگوی چابکی سازمان‌ها» به این نتیجه رسیدند که اقتصاد مقاومتی یعنی اقتصادی که مقاوم است؛ با تحریکات جهانی، با تکان‌های جهانی، با سیاست‌های امریکا و غیرامریکا زیر و رو نمی‌شود؛ اقتصادی است متکی به مردم، اقتصاد مقاومتی یعنی اقتصادی که با توجه به همه قوت‌ها و ضعف‌های داخلی و خارجی و تهدیدها و فرصت‌های بیرونی، سناریوسازی می‌کند و برای هر شرایطی برنامه دارد. اقتصاد مقاومتی عبارت است از: اقتصادی راهبردی که محیط‌سنج است و درون و برون را به‌خوبی می‌بیند و برای شرایطی که هر لحظه ممکن است تغییر کند، واکنش مناسبی دارد. پس از بررسی ادبیات حوزه اقتصاد مقاومتی و چابکی، چهار بُعد تامین نیازهای مشتریان، حداکثر تعامل و همکاری، مدیریت بهبود و مخاطرات، تقویت نیروی انسانی برای اقتصاد مقاومتی چابک پیشنهاد شد. دستیابی به این ابعاد زمینه دستیابی به اقتصاد مقاومتی چابک در سازمان‌ها را از طریق چابک‌سازی سازمان‌ها به‌وجود می‌آورد.

برقی‌اسکویی و دانش‌جعفری (۱۳۸۹) در پژوهشی تحت‌عنوان «بررسی اثرات اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ بر متغیرهای کلان اقتصادی با استفاده از رهیافت مدل CGE» به این نتیجه رسیدند که اجرای اصل ۴۴ اثرات مثبتی بر رشد متغیرهای کلان اقتصادی داشته است و باعث افزایش سطح تولید، اشتغال، حجم تجارت و صادرات غیرنفتی کشور می‌شود. همچنین اجرای اصل ۴۴، کاهش نرخ تورم را در پی دارد. از طرفی، در سناریوهای مختلف واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش خصوصی، صنایع شیمیایی و غذایی بالاترین رشد در صادرات غیرنفتی را به خود اختصاص داده است و بخش بهداشت و نفت خام و گاز طبیعی از کمترین رشد در صادرات غیرنفتی برخوردار شده‌اند. بنابراین می‌توان چنین استنباط کرد که اجرای مناسب سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی منجر به افزایش صادرات صناعی با ارزش افزوده بالا نسبت به صناعی با

ارزش افزوده پایین می‌شود و در نتیجه افزایش درآمدهای ارزی، بهبود رابطه مبادله و تراز تجاری کشور را در پی خواهد داشت.

طباطبائی‌یزدی و مافی‌نور (۱۳۸۷) در پژوهشی تحت‌عنوان «روش‌های اجرایی شدن سیاست‌های کلی اصل ۴۴» به این نتیجه رسیدند که تحقق اهداف چشم‌انداز بیست‌ساله کشور با حضور و مشارکت تمام بخش‌های اقتصادی اعم از دولتی، خصوصی و تعاونی امکان‌پذیر است. این مهم در سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی به‌خوبی دیده شده است که با تدوین مناسب روش‌های اجرایی، این امر امکان‌پذیر خواهد شد. فرهنگ‌سازی از جمله مباحث زیربنایی جهت اجرای صحیح این سیاست‌ها در خصوص اهداف ناظر بر تحول اقتصادی در کشور است، لذا باید با تغییر نگرش در کلیه ابعاد و با نگرش سیستمی و همه‌جانبه، تمام بخش‌های مربوطه در کنار هم قرار گرفته و اصلاح گردد. بهبود فضای کسب‌وکار به‌عنوان پیش‌نیاز اجرای موفق سیاست‌های کلی اصلی ۴۴ مطرح و در راستای آن باید در ساختار اقتصادی کشور تغییر به‌وجود آید و اقتصاد کشور از دولتی بودن به سمت اقتصاد بازار و خصوصی‌سازی حرکت نماید. در این راستا، مهم‌ترین محور، جذب و مشارکت بخش خصوصی است؛ بخش خصوصی باید توانایی خود را در پذیرش این سهم ارتقاء دهد و لازمه این کار بسترسازی و توانمندسازی بخش خصوصی و تعاونی توسط دولت است.

روش‌شناسی پژوهش

روش اجرای پژوهش حاضر، توصیفی - پیمایشی و از نظر هدف کاربردی می‌باشد. ابزار گردآوری داده‌ها، مطالعات کتابخانه‌ای و پرسشنامه است. نوع داده‌ها کمی و مقیاس اندازه‌گیری طیف لیکرت و جامعه آماری مورد بررسی، خبرگان و متخصصانی هستند که به مباحث مرتبط با موضوع تحقیق آشنایی و تجربه کافی دارند. پس از انتخاب خبرگان خاص با استفاده از ادبیات موضوع تحقیق و نظر خبرگان محترم پرسشنامه اولیه تهیه گردید. پس از پر کردن پرسشنامه توسط ۱۰ نفر از خبرگان، روایی و پایایی پرسشنامه (آلفای کرونباخ) تأیید گردید. سپس پرسشنامه در اختیار خبرگان عام قرار گرفت و از ۴۰ پرسشنامه ارسالی ۳۸ پرسشنامه عودت داده شد (انتخاب تعداد ۴۰ نفر محصول نشست با خبرگان) و پس از دسته‌بندی داده‌ها، تجزیه و تحلیل کمی توسط نرم‌افزارهای اس.پی.اس.اس و اسمارت.پلاس صورت گرفت.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر حسب سابقه خدمتی در جدول زیر (جدول شماره ۱) ارائه شده است. همان‌طوری که مشاهده می‌شود بیش از ۶۵٪ از شرکت‌کنندگان سابقه خدمتی بیش از ۲۵ سال را دارند و ۲۵٪ پاسخ‌دهندگان دارای مدرک تخصصی، دکتری بوده‌اند.

جدول ۱. سابقه خدمتی پاسخ‌دهندگان

سابقه خدمت	
۱۵-۲۰	۱۵٪
۲۰-۲۵	۲۰٪
۲۵-۳۰	۵۰٪
۳۰ سال به بالا	۱۵٪

جدول ۲. تحصیلات پاسخ‌دهندگان

تحصیلات	
کارشناسی ارشد	۱۰٪
دانشجوی دکتری	۶۵٪
دکتری	۲۵٪

همچنین مرحله برازش مدل اندازه‌گیری به منظور بررسی آلفای کرونباخ، ضریب پایداری ترکیبی (CR) و ضریب پایداری ترکیبی (AVE) در جدول زیر (جدول شماره ۳) ارائه می‌گردد:

جدول ۳. مرحله برازش مدل اندازه‌گیری

متغیر	آلفای کرونباخ	ضریب پایداری ترکیبی CR	ضریب پایداری ترکیبی AVE
صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور	۰/۹۰۲	۰/۹۳	۰/۷۷
تحول اساسی در ساختار	۰/۸۰۱	۰/۹۴	۰/۵۵
واگذاری بنگاه دولتی	۰/۸۹۶	۰/۹۲	۰/۸۱
واگذاری تصدی‌گری دولتی	۰/۸۴۷	۰/۹۵	۰/۸۲
واگذاری طرح عمرانی	۰/۷۰۹	۰/۸۷	۰/۶۲

با توجه به اینکه مقدار مناسب برای آلفای کرونباخ ۰/۷، برای ضریب پایداری ترکیبی CR ۰/۷ و برای ضریب پایداری ترکیبی AVE ۰/۵ است. مقادیر محاسبه شده برای متغیرها نشان می‌دهد که تمامی متغیرها دارای مقادیر مناسبی هستند. بنابراین پایایی و روایی همگرا بوده و برای این پژوهش تأیید شده است.

نتایج محاسبه ضریب عاملی نیز در جدول زیر (جدول شماره ۴) ارائه می‌گردد:

جدول ۴. محاسبه ضریب عاملی

ردیف	متغیرهای تحقیق	کد گذاری		ضریب عاملی	
		مدل	ضریب عاملی	عامل	مقدار
۱	صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور	SARFEH	S	--	--
۲	تحول اساسی در ساختارها	TAHAVOL	B	B → S	۰/۸۱۱
۳	واگذاری بنگاه‌های دولتی	VAGOZARI_BO	M _۱	M _۱ → B	۰/۷۸۸
۴	واگذاری تصدی‌گری دولتی	TASADIGARI	M _۲	M _۲ → B	۰/۷۲۳
۵	واگذاری طرح‌های عمرانی	OMRANI	M _۳	M _۳ → B	۰/۷۵۶
۶	سنجه اول متغیر واگذاری بنگاه‌های دولتی	VAR۰۰۰۰۱	Q _۱	Q _۱ → M _۱	۰/۹۲۳
۷	سنجه دوم متغیر واگذاری بنگاه‌های دولتی	VAR۰۰۰۰۲	Q _۲	Q _۲ → M _۱	۰/۹۳۱
۸	سنجه سوم متغیر واگذاری بنگاه‌های دولتی	VAR۰۰۰۰۳	Q _۳	Q _۳ → M _۱	۰/۹۲۸
۹	سنجه چهارم متغیر واگذاری بنگاه‌های دولتی	VAR۰۰۰۰۴	Q _۴	Q _۴ → M _۱	۰/۸۶۰
۱۰	سنجه اول متغیر واگذاری تصدی‌گری دولتی	VAR۰۰۰۰۵	Q _۵	Q _۵ → M _۲	۰/۸۵۴
۱۱	سنجه دوم متغیر واگذاری تصدی‌گری دولتی	VAR۰۰۰۰۶	Q _۶	Q _۶ → M _۲	۰/۹۳۲
۱۲	سنجه سوم متغیر واگذاری تصدی‌گری دولتی	VAR۰۰۰۰۷	Q _۷	Q _۷ → M _۲	۰/۹۲۱

ردیف	متغیر های تحقیق	کد گذاری		ضریب عاملی	
		مدل	ضریب عاملی	عامل	مقدار
۱۳	سنجه اول متغیر واگذاری طرح های عمرانی	VAR۰۰۰۰۸	Q۸	Q۸→M۳	۰/۸۶۹
۱۴	سنجه دوم متغیر واگذاری طرح های عمرانی	VAR۰۰۰۰۹	Q۹	Q۹→M۳	۰/۷۵۰
۱۵	سنجه سوم متغیر واگذاری طرح های عمرانی	VAR۰۰۰۰۱۰	Q۱۰	Q۱۰→M۳	۰/۸۰۷
۱۶	سنجه چهارم متغیر واگذاری طرح های عمرانی	VAR۰۰۰۰۱۱	Q۱۱	Q۱۱→M۳	۰/۸۳۷
۱۷	سنجه اول متغیر صرفه جویی	VAR۰۰۰۰۱۲	Q۱۲	Q۱۲→S	۰/۹۱۹
۱۸	سنجه دوم متغیر صرفه جویی	VAR۰۰۰۰۱۳	Q۱۳	Q۱۳→S	۰/۸۸۰
۱۹	سنجه سوم متغیر صرفه جویی	VAR۰۰۰۰۱۴	Q۱۴	Q۱۴→S	۰/۸۱۶
۲۰	سنجه چهارم متغیر صرفه جویی	VAR۰۰۰۰۱۵	Q۱۵	Q۱۵→S	۰/۹۱۱

با توجه به نتایج جدول فوق (جدول شماره ۴) از آنجائیکه بار عاملی مقدار عددی است که میزان شدت رابطه میان یک متغیر پنهان (سازه) و متغیر آشکار (شاخص) مربوطه را طی فرآیند تحلیل مسیر مشخص می کند. هرچه مقدار بار عاملی یک شاخص در رابطه با یک سازه مشخص بیشتر باشد، آن شاخص سهم بیشتری در تبیین آن سازه ایفا می کند، بارهای عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی شاخص های یک سازه با آن سازه محاسبه می شوند. که اگر این مقدار برابر و یا بیشتر از مقدار ۰/۴ شود. موید این مطلب است که واریانس بین سازه و شاخص های آن از واریانس خطای اندازه گیری آن سازه بیشتر بوده و پایایی در مورد آن مدل اندازه گیری قابل قبول است. حال با توجه به جدول ضریب بار عاملی تحقیق، ضریب بار عاملی بین عامل های مختلف بیش از ۰/۷ است که نشان دهنده مقدار همبستگی شاخص های سازه تحقیق است.

جدول ۵. مرحله برازش مدل ساختاری - ضریب **t-values** و برازش مدل ساختاری معیار **R Squares** یا **R^۲**

متغیرها	معیار برازش مدل ساختاری معیار R Squares یا R ^۲
صرفه جویی در هزینه های عمومی کشور	۰/۶۶
تحول اساسی در ساختارها	۰/۹۳۱

محاسبه برازش کلی مدل (GOF)

معیار یا شاخص GOF برای برازش کلی مدل در تحلیل pls استفاده می‌شود. به عبارت دیگر، معیار یا شاخص GOF برای بررسی اعتبار یا کیفیت مدل در تحلیل pls استفاده می‌شود. این شاخص عددی بین صفر تا یک است که هر چه مقدار آن به یک نزدیک‌تر باشد، نشان از اعتبار و کیفیت بالاتر مدل است. شاخص یا معیار GOF توسط فرمول ذیل محاسبه می‌شود.

$$GOF = \sqrt{\text{ave}(\text{communalities}) * \text{ave}(R^2)}$$

در این فرمول ¹communality میانگین مقادیر اشتراک هر سازه در مدل pls است و R^2 نیز همان R^2 squares است. معیارهای ارزیابی مدل اندازه‌گیری (ترکیبی و انعکاسی)، مدل ساختاری و مدل کلی معادلات ساختاری و دامنه پذیرش آن‌ها به کمک نرم‌افزار smart-PLS بهترین حد پذیرش مطرح است. خروجی نرم‌افزار ناشی از داده‌های مورد عمل مقدار R^2 از متوسط مقادیر ۰/۶۶ و ۰/۹۳۱ به دست آمده که برابر است با ۰/۸۷ همچنین مقدار متوسط کامینتونی برابر ۰/۶۹ است بنابراین مقدار GOF برازش مدل برابر ۰/۷۷ است که نشان از برازش قوی مدل را دارد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو مرحله برازش مدل اندازه‌گیری و برازش مدل ساختاری صورت گرفته است. برازش مدل اندازه‌گیری شامل محاسبه آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و ضریب بار عاملی است.

مطابق با الگوریتم تحلیل داده‌ها در روش PLS پس از بررسی برازش مدل، محقق اجازه می‌یابد به بررسی و آزمون فرضیه‌های تحقیق خود پرداخته و به یافته‌های پژوهش برسد. برای این منظور

۱- این معیار نشان می‌دهد که چه مقدار از تغییرپذیری شاخص‌ها (سوالات) توسط سازه مرتبط با خود تبیین می‌شود (داوری، ۱۳۹۵).

۲- ضریب تعیین (R^2) معیاری است که بیانگر میزان تغییرات هر یک از متغیرهای وابسته مدل که به وسیله متغیرهای مستقل تبیین می‌شود. مقدار R^2 تنها برای متغیرهای درون‌زای مدل ارائه می‌شود و در مورد سازه‌های برون‌زا مقدار آن برابر صفر است. هرچه مقدار R^2 مربوط به سازه‌های درون‌زای مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. چین (۱۹۹۸) سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای برازش مدل معرفی کرده است.

لازم است ضرایب معناداری z (مقادیر t -values) مربوط به هر یک از فرضیه‌ها محاسبه گردد. این ضرایب نشان می‌دهند که آیا فرضیه‌های تحقیق معنادار هستند یا خیر؟ برای محاسبه این ضرایب باید از فرمان **BOOTSTRAPPING** استفاده شود. در صورتی که این مقادیر بیشتر از $1/96$ باشد حاکی از معنادار بودن اثر متغیرها بر یکدیگر و در نتیجه اثبات فرضیه است (داوری و رضازاده، ۱۳۹۵: ۱۵۲). در ادامه برای تایید فرضیه‌های تحقیق ضرایب معناداری برای هر یک از متغیرها محاسبه می‌شود.

فرضیه اصلی: تحول اساسی در ساختارها موجب صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور می‌شود. همان‌طوری که در مدل رابطه بین متغیرها مشخص است، ضریب معناداری بین تحول اساسی در ساختارها و صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور برابر $21/051$ است که از مقدار $1/96$ بیشتر است. لذا فرضیه صفر رد و فرضیه اصلی تحقیق تایید می‌شود. یعنی تحول اساسی در ساختارها موجب صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور می‌شود. بنابراین صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور از طریق تحول اساسی در ساختارها میسر می‌گردد و تحول اساسی در ساختارها نیز با مولفه‌های واگذاری بنگاه‌های دولتی، واگذاری طرح‌های عمرانی و واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش‌های غیردولتی تعریف می‌شود.

فرضیه اول فرعی: واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش غیردولتی موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود.

همان‌طوری که در مدل رابطه بین متغیرها مشخص است، ضریب معناداری بین واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش غیردولتی و تحول اساسی در ساختارها برابر $8/288$ است که از مقدار $1/96$ بیشتر است. لذا فرضیه صفر رد و فرضیه اول فرعی تحقیق تایید می‌شود. یعنی واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش غیردولتی موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود. بنابراین واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش‌های غیردولتی از یک طرف موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود و از طرفی سبب کاهش هزینه‌های شرکت‌های دولتی، کاهش نیروی انسانی دولت، افزایش منابع عمومی دولت و به‌کارگیری سایر منابع دولت می‌گردد.

فرضیه دوم فرعی: واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش غیردولتی موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود.

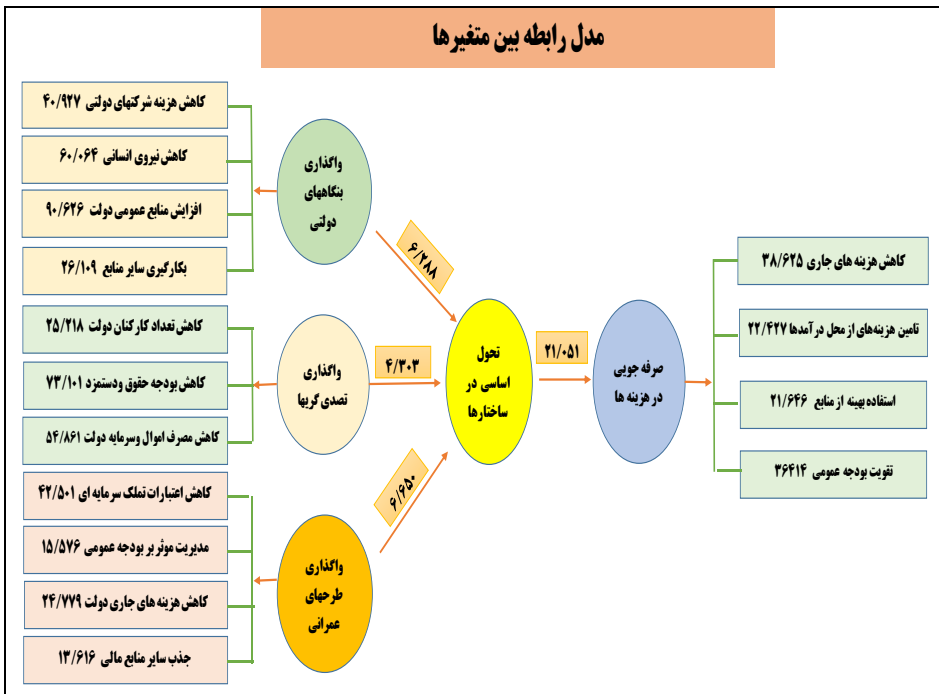
همان‌طوری‌که در مدل رابطه بین متغیرهای تحقیق مشخص است، ضریب معناداری بین واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش غیردولتی و تحول اساسی در ساختارها برابر $4/303$ است که از مقدار $1/96$ بیشتر است. لذا فرضیه صفر رد و فرضیه اصلی تحقیق تایید می‌شود، یعنی واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش غیردولتی موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود. بنابراین واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش‌های غیردولتی از یک‌طرف موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود و از طرفی سبب کاهش بودجه حقوق و دستمزد، کاهش نیروی انسانی دولت، کاهش مصرف اموال و دارایی‌های دولت می‌گردد.

فرضیه سوم فرعی: واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش غیردولتی موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود.

همان‌طوری‌که در مدل رابطه بین متغیرهای مشخص است، ضریب معناداری بین واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش غیردولتی و تحول اساسی در ساختارها برابر $6/650$ است که از مقدار $1/96$ بیشتر است. لذا فرضیه صفر رد و فرضیه اصلی تحقیق تایید می‌شود؛ یعنی واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش غیردولتی موجب صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور می‌شود. بنابراین واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش‌های غیردولتی از یک طرف موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شود و از طرفی سبب کاهش بودجه تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، مدیریت موثر بر بودجه عمومی دولت، کاهش هزینه‌های جاری دولت و جذب سایر منابع مالی می‌گردد.

با عنایت به بررسی فرضیه‌های پژوهش، مدل رابطه بین متغیرها در نمودار ذیل (نمودار شماره ۱) ارائه می‌گردد:

نمودار ۱. مدل رابطه بین متغیرها

نتیجه گیری و پیشنهاد

الف) نتیجه گیری

وضعیت کنونی هزینه های عمومی کشور و عدم تطبیق هزینه های جاری با درآمدهای کشور، تحقیق در زمینه صرفه جویی در هزینه های عمومی کشور را اجتناب ناپذیر نموده است، موضوعی که در سیاست های ابلاغی خصوصاً در بند ۱۶ سیاست های اقتصاد مقاومتی به آن توجه ویژه ای شده است. با وجود تاکیده های به عمل آمده در سیاست های اقتصاد مقاومتی و سیاست های اصل ۴۴ قانون اساسی برای مردمی کردن اقتصاد و واگذاری بنگاه های دولتی به بخش های غیردولتی تفاوت فاحشی بین وضعیت موجود و وضعیت قبل از واگذاری ها مشاهده نمی شود و اقدامات به عمل آمده نتوانسته به کاهش نقش و تحدید اندازه دولت منتج شود؛ لذا با توجه به این مهم بایستی این متغیر مهم در اقتصاد کشور با سایر متغیرهای مرتبط مورد سنجش و ارزیابی قرار گیرد، یکی از این متغیرها تحول اساسی در ساختارها است. صرفه جویی بدون تحول اساسی در ساختارها از اثرگذاری لازم برخوردار نمی باشد. در پژوهش حاضر مولفه های تحول اساسی در ساختارها شناسایی و هر کدام از این مولفه ها با متغیر تحول اساسی در ساختارها مورد بررسی و آزمون قرار

گرفته‌اند که با توجه به آزمون‌های به‌عمل‌آمده (برازش مدل اندازه‌گیری و برازش مدل ساختاری) هر سه فرضیه فرعی پژوهش تایید گردیدند.

بدین ترتیب مولفه‌های تحول اساسی در ساختارها (واگذاری بنگاه‌ها دولتی به بخش غیردولتی، واگذاری تصدی‌گری‌های دولتی به بخش غیردولتی و واگذاری طرح‌های عمرانی به بخش غیردولتی) موجب تحول اساسی در ساختارها می‌شوند. همچنین با عنایت به آزمون‌های به‌عمل‌آمده جهت تایید فرضیه اصلی، مشخص گردید تحول اساسی در ساختارها نیز موجب صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور می‌شود.

(ب) پیشنهاد

– لزوم توجه به سرمایه‌های فیزیکی و استفاده مناسب از اموال و دارائی‌های دولت بسیار با اهمیت است. وجود بانک‌های اطلاعاتی در دولت برای نظارت و کنترل در میزان اموال غیرمنقول و حجم دارائی‌های دولت می‌تواند علاوه بر مدیریت صحیح منابع موجود، صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور را نیز در پی داشته باشد. سازمان‌های همکار برای انجام این موضوع وزارت امور اقتصادی و دارائی و سازمان برنامه و بودجه می‌باشند.

– شفاف‌سازی مخارج و درآمدهای دولتی به‌منظور امکان رعایت سرفصل‌های حسابداری دولتی در خصوص درآمدها، واگذاری دارائی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارائی‌های مالی، موجب می‌شود کسری بودجه اعتبارات جاری در سرجمع منابع و مصارف عمومی دولت پنهان نشود. سازمان‌ها و نهادهای همکار در این زمینه مجلس شورای اسلامی، وزارت امور اقتصادی و دارائی و سازمان برنامه و بودجه می‌باشند.

– ارزیابی عملکرد و نظارت و کنترل به‌منظور اثربخشی منابع و مصارف بودجه عمومی کشور یکی از موضوعات با اهمیتی است که برای عملیاتی شدن آن تقریباً تمام دستگاه‌های اجرایی که مصرف‌کننده بودجه هستند بایستی با سازمان برنامه و بودجه همکاری نمایند تا معیارهای نظارتی و کنترلی لازم تبیین گردد.

– پژوهش انجام‌شده نشان می‌دهد ظرفیت‌های تحقیقی گسترده‌ای که نیاز امروز دولت، مردم و پیش‌نیاز اقدامات آتی و خط‌مشی‌گذاری عمومی است، وجود دارد. طیف موضوعات مطرح شده هر کدام بخشی از شبکه پژوهش‌هایی است که می‌تواند نظام مالی کشور را سامان بخشد. انجام تحقیقات پیشنهادی در دامنه‌ای از مطالعات کاملاً کاربردی، توسعه‌ای و بنیادی قرار دارد.

- مطالعه و تحلیل میزان تعهدات و مطالبات دولت و نسبت آن به منابع و مخارج دولت با ارائه مدل نقطه بهینه.
- راهکارهای تامین مالی جانشین نفت، ضمن مطالعه تطبیقی با کشورهای نظیر و ارائه مدل عملیاتی.
- ارائه الگوی راهبردی نحوه بسترسازی فروش بنگاه‌های دولتی با رویکرد جذب، هدایت و بکارگیری ظرفیت‌های ذاتی اقتصاد و مردمی نمودن آن.
- امکان‌سنجی تفکیک وظایف حاکمیتی، تصدی‌گری و نحوه جداسازی تصدی‌گری‌های دولتی برای مردمی نمودن اقتصاد و ارائه الگویی از دولت چابک.
- مطالعه و تحلیل ابزارهای جدید تامین مالی طرح‌های عمرانی، با رویکرد تضمین سوددهی برای بخش غیردولتی.
- ارائه الگوی بهینه‌سازی منابع و مصارف بودجه عمومی کشور با رویکرد امکان تهاتر درآمد و هزینه‌ای در بودجه کل کشور.
- ارائه مدل بومی مشارکت‌های خصوصی، عمومی و دولتی در پیمان‌های مشترک با ارائه مطالعات تطبیقی در کشورهای نظیر.

منابع و مأخذ

الف) منابع فارسی

- ابیلی، خدایار؛ موفقی، حسن (۱۳۸۲). دریچه‌ای بر مفاهیم نوین مدیریتی با تأکید بر توسعه منابع انسانی، تهران: نشر شیوه.
- احمدی، موسی؛ موسوی، سیدمحسن (۱۳۹۳). مشارکت عمومی - خصوصی مبانی نظری و مطالعات موردی، تهران: انتشارات انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام).
- افشار، قباد؛ ورداسبی، ابوالقاسم؛ قاسمی، اکرم؛ احمدی، عاطفه (۱۳۹۲). خصوصی‌سازی در بخش کشاورزی، تهران: انتشارات اسرار علم.
- الوانی، سیدمهدی (۱۳۸۵). «درآمدی بر نقش و اندازه دولت در ایران»، فصلنامه مجلس و راهبرد، شماره ۵۳.
- برقی‌اسکویی، محمدمهدی؛ دانش‌جعفری، داود (۱۳۸۹). «بررسی اثرات اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ بر متغیرهای کلان اقتصادی با استفاده از رهیافت مدل CGE»، پژوهشنامه اقتصادی، شماره ۳۸.
- پورامین‌زاد، سعیده؛ جعفری‌صمیمی، احمد (۱۳۷۸). «عوامل مؤثر بر هزینه‌های جاری دولت در استان‌های کشور»، فصلنامه مدرس علوم انسانی، شماره ۱.
- توازنی‌زاده، عباس (۱۳۸۹). «تأملی بر تأثیر نظریه اعمال حاکمیت و اعمال تصدی بر رژیم حقوقی حاکم بر سازمان‌های دولتی و برنامه‌های اصلاح ساختار نظام اداری ایران»، فصلنامه مجلس و راهبرد، شماره ۵۱.
- حمیدی‌زاده، محمدرضا (۱۳۹۵). توسعه نوین اقتصادی و اجتماعی، تهران: انتشارات ترمه.
- داوری، علی؛ رضازاده، آرش (۱۳۹۵). مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم‌افزار PLS، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- دژپسند، فرهاد؛ بخارایی، ریحانه (۱۳۸۹). «اندازه دولت و رشد اقتصادی در ایران، روش رگرسیون آستانه‌ای»، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران، شماره ۴۲.
- رضایی‌دوانی، مجید؛ رضایی، مرتضی (۱۳۹۳). «اقتصاد مقاومتی و صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور (بند ۱۶ سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی)»، فصلنامه اقتصاد و بانکداری اسلامی، شماره ۶.

- ژیان باقری، حمیده (۱۳۹۲). «درآمدها و هزینه‌های عمومی در حکمرانی خوب»، فصلنامه پژوهش‌های علوم انسانی، شماره ۲۲.
- سیف؛ اله‌مراد (۱۳۹۱). «الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه آفاق امنیت، شماره ۱۶.
- طاهری‌فرد، علی و همکاران (۱۳۹۲). بررسی روند شاخص‌های تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، تهران: دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- طباطبایی یزدی، رویا؛ مافی‌نور، فرزانه (۱۳۸۷). «روش‌های اجرایی شدن سیاست‌های کلی اصل ۴۴»، فصلنامه راهبرد، شماره ۴۶.
- عباس‌آبادعربی، احسان و همکاران (۱۳۹۳). «مدل مفهومی اقتصاد مقاومتی با تاکید بر الگوی چابکی سازمان‌ها»، فصلنامه راهبرد، شماره ۷۱.
- عساری‌آرانی، عباس؛ افضل‌ابرقویی، وجیهه (۱۳۸۹). «ارتباط اندازه دولت با توسعه انسانی مقایسه کشورهای نفتی و کشورهای درحال توسعه غیرنفتی»، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۳۶.
- کمیجانی، اکبر؛ حق‌شناس، هادی (۱۳۹۳). «بررسی آثار اندازه دولت بر رشد اقتصادی در ایران»، فصلنامه پژوهش‌های علوم اقتصادی، شماره ۲۸.
- مجتهدزاده، ویدا؛ اثنی‌عشری، حمیده (۱۳۹۱). «رابطه خصوصی‌سازی، سازوکارهای نظام راهبری شرکتی و اصلاح قوانین و مقررات با هزینه‌های نمایندگی در بنگاه‌های سابقاً دولتی»، فصلنامه پژوهش‌های تجربی حسابداری، سال چهارم، شماره ۳۶.
- محسنین، شهریار؛ اسفیدانی، محمدرحیم (۱۳۹۳). معادلات ساختاری مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی، تهران: انتشارات موسسه کتاب مهربان.

(ب) منابع انگلیسی

- Andreas, Kappeler (۲۰۱۴). Fiscal externalities in a three-tier structure of government, Journal of Economic Studies , Vol. ۴۱ No. ۶, ۲۰۱۴ pp. ۸۶۳-۸۸۰.
- Fredric, Kropp; Roxanne, Zolin (۲۰۱۲). US Federal Government entrepreneurship: new enterprise structures International Journal of Emerging Markets Vol. ۷; No. ۴; pp. ۴۱۱-۴۲۹.
- John, Henneberry; Barry, Goodchild (۱۹۹۶). Impact fees and the financial development structure of development, Journal of property finance, Vol.۷; No.۲.

- Pornlapas, Na Lamphun; Winai, Wongsurawat (۲۰۱۲). A survey of mutual fund fees and expenses in Thailand International Journal of Emerging Markets Vol. ۷; No. ۴; pp. ۴۱۱-۴۲۹.
- Robert, M; Davison, Christian; Wagner, Louis (۲۰۰۵). "From government to e-government: a transition model", Information Technology & People, Vol. ۱۸; No. ۳; pp. ۲۸۰ – ۲۹۹.

